

Годишен доклад на Европейската комисия за 2023 г., за предупрежденията относно безопасността на храните и разследванията за измами в хранително-вкусовата промишленост

Докладът на Европейската комисия (ЕК) за 2023 г. отразява сътрудничеството и обмена на информация между държавите членки, относно официалния контрол по хранителната верига. В този доклад е отразен значителният ръст на уведомленията, в сравнение с 2022 г. – знак за растеж на сътрудничеството между държавите членки в тази област.

Мрежата за предупреждение и сътрудничество се състои от четири подмрежи, всяка с индивидуален фокус.

Мрежата за административна помощ и сътрудничество (The Administrative Assistance and Cooperation Network - AAC) позволява на държавите членки да уведомяват за нарушения на законодателството на Европейския съюз (ЕС), относно безопасността на храните, които биха могли да представляват риск за здравето. През 2023 г. има 24% увеличение на тези уведомления, в сравнение с 2022 г. (3166 повече).

По-голямата част от уведомленията за AAC през 2023 г. са свързани с групата плодове и зеленчуци, главно поради остатъци от пестициди, последвани от случаи на неправилно етикетирание, като например неразрешени здравни претенции за хранителни добавки.

Мрежата за агро хранителни измами (Agri-Food Fraud Network - FFF) регистрира 26% ръст на уведомленията и 758 съмнения за измами. Основен проблем остава незаконната търговия с котки и кучета (414 уведомления). Други предполагаеми нарушения са свързани със заместители на месо, фалшификация на мед и неправилно етикетирани зехтин. Освен това 1075 AAC нотификации и 1625 нотификации от Система за бързо предупреждение за храни и фуражи (Rapid Alert System for Food and Feed - RASFF) са маркирани като потенциална измама, което е наложило по-задълбочени проверки и дори разследвания от страна на държавите членки.

Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи, улеснява бързия обмен на информация между органите за безопасност на храните, относно рискове за здравето, свързани с храни, фуражи или материали, влизащи в контакт с храни. През 2023 г. има 8% увеличение на уведомленията по RASFF, с общо 4695 уведомления. Както и в предишни години, най-често съобщаваният проблем в RASFF засяга остатъците от пестициди, следван с малка разлика от патогенните микроорганизми. Държавите, които най-често уведомяват за нарушения продължават да са Германия, Холандия и Белгия.

□ Amber □ Green ☒ White

1618, гр. София, бул. "Цар Борис III" № 136; тел. +359 2 427 30 56
<https://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

През първата си оперативна година Мрежата за здраве на растенията (The Plant Health Network - PHN) генерира 128 уведомления, тъй като държавите членки споделят подробности за несъответстващи пратки с растения, растителни продукти и други артикули (като семена, плодове, зеленчуци, дървесина и цветя), както и други рискове за здравето на растенията.

Основни дейности по предупреждение и взаимодействие на мрежите

И четирите мрежи докладват значително увеличение на известията през 2023 г., в сравнение с 2022 г., а именно 8% увеличение за RASFF (4695), 24% за AAC (3166), 26% за FFN (758) и 128 уведомления за PHN.

Освен първоначалните уведомления, властите на държавите членки и ЕК могат да добавят допълнителни подробности (като резултат от разследвания, предприети мерки, разпространение в други страни, документи и т.н.) чрез последващи действия и разговорен модул. Това позволява директна и ефективна комуникация към изясняване и попълване на известия.

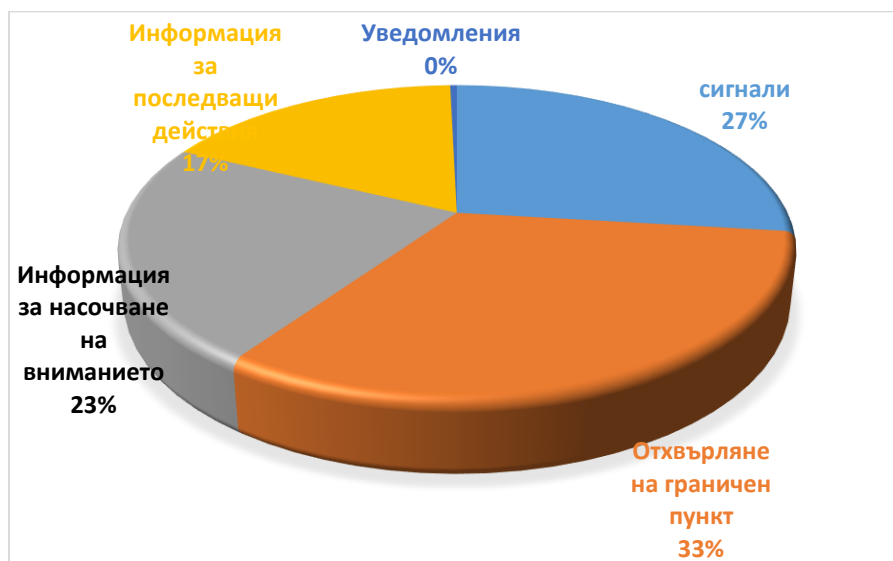
Както и в предишните години, повече от една трета от уведомленията по RASFF са възникнали на границата, включващи главно остатъци от пестициди в пратки с плодове и зеленчуци от Турция, следвана от Египет и Индия.

Държавите с най-голям брой уведомления в ACN остават Германия, Холандия и Белгия. Европейската комисия преглежда всички уведомления, създадени в системата, и преценява дали споделената информация е съобщена в правилната мрежа.

Мрежата за предупреждение и сътрудничество в цифри

➤ Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи

През 2023 г. са подадени общо 4695 RASFF уведомления, като 4199 се отнасят за храни, 303 за фуражи и 193 за материали в контакт с храни. Сигналите са се увеличили с 9% от 2022 г., нотификациите за информация, изискващи проследяване с 23%, информация за внимание с 6% и нотификации за отхвърляне/отказ за внос на граничен контролно-пропускателен пункт с 2%. Броят на известията за новини остават същите. (Фигура 1.)

Фиг. 1 Съотношение между видовете предупреждения

Сигналите възникват, когато на пазара присъстват храни, фуражи или материали, които са в контакт с храни и те представляват сериозен риск, поради което са необходими бързи действия в държава членка, различна от нотифициращата страна. Най- докладваните продукти за този тип уведомления са плодовете и зеленчуците (259).

Отказите на границата се отнасят за продукти, които са блокирани на външните граници на страните от ЕС и Европейската асоциация за свободна търговия (ЕАСТ), когато се установи риск за здравето. **Най-често съобщаваните продукти за този тип известия са плодовете и зеленчуците** (648).

Информационните известия за внимание се отнасят до продукти, при които е идентифициран риск, но не изискват бързо действие, тъй като продуктът е присъствал само в нотифициращата страна членка или не е бил пуснат на пазара, или е бил, но вече не е на пазара. **Плодовете и зеленчуците отново са най-често срещаната категория за този тип известия** (198).

Информационните известия за последващи действия се отнасят до нисък риск, който не изисква бързи действия от страна на други лица, участващи като държави членки. През 2023 г., най-отчитани продукти в тази категория са **диетичните храни, хранителните добавки, функционалните храни** (156).

Уведомленията за новини включват риск, произтичащ от храна, материал в контакт с храна или фураж, който има неофициален източник, съдържа непроверена информация или се отнася до неидентифициран продукт. Най-често докладваното основание за уведомяване за стоки, открити на пазара, е официалният контрол на пазара (1443), последвано от собствена проверка на компанията (983), жалба на потребител (250) и проба от програма за наблюдение /мониторинг (83).

Както и през предходните три години, Германия остава водещата нотифицираща държава (592 нотификации), следвана от Холандия (589), Франция (421) и Италия (411). Трябва да се отбележи, че през 2023 г. Франция е увеличила дейността си с повече от 50% в сравнение с 2022 г. Държавите членки с най-много уведомления по отношение на последващи действия, подадени през 2023 г., са Германия и Италия (със съответно 1954 и 1106), следвани от Холандия (1051) и Полша (998).

Категории на опасност (Фигура 2)

Важно е да се подчертае, че категориите на опасност се присвояват автоматично на всяко RASFF уведомление, въз основа на описаната специфична опасност във вътрешна база данни на ЕК. **Остатъци от пестициди, патогенни микроорганизми и микотоксините са най-често нотифицираните категории опасност.**

Категорията фалшифициране/измама покрива само определени опасности (т.е. неподходящи или липса на здравни сертификати и аналитичен доклад, опит за незаконен внос и др.). Тази категория не обхваща всички уведомления, за които са идентифицирани елементи на измама

Остатъци от пестициди в храни: Според отчетите през последните две години най-нотифицирана категория на опасност от храни в RASFF (936 нотификации) са пестицидите, въпреки , че има известен спад с 24% спрямо 2021 г. и с 5,5% спрямо 2022 г.

Най-засегнатата продуктова категория са плодовете и зеленчуците (560 уведомления), от които 372 случая са открити по време на граничен контрол и 188 установени на пазара.

Проблемите с остатъците от пестициди в RASFF най-често засягат плодове и зеленчуци от Турция (168 уведомления). Следвайки модела от 2022 г. най-много нотификации са подадени от България (112) и Германия (70).

Патогенни микроорганизми: През 2023 г. патогенните микроорганизми са втората най-често срещана категория на опасност в храните (856 известия). Най-често съобщаваните категории храни продължават да бъдат **птиче месо и продукти от птиче месо (316) и ядки, ядкови продукти и семена (93)**.

Следвайки същата тенденция, като през 2022 г., *Salmonella* е най-честият патогенен микроорганизъм (582 известия), следван от *Listeria monocytogenes* (131), *Escherichia coli* (50) и **норовируси** (50), всички открити предимно в продукти от животински произход.

Трябва да се отбележи, че 153 уведомления за салмонела се отнасят до птиче месо и продукти от птиче месо от Полша.

Микотоксини: В съответствие с предходните години, микотоксините са третата най-съобщавана категория на опасност, с 401 уведомления и 17% спад спрямо 2022 г. Уведомленията се отнасят главно до откриването на афлатоксини (331), а най-често срещаната продуктова категория са ядки, ядкови продукти и семена (226). Най-докладваният произход на тези случаи е Съединените щати (85).

Взривове от хранителни заболявания: Уведомленията относно взривове от хранителни заболявания в RASFF възлизат на 48 бр. Сред тях норовирусът (род *Norovirus*, семейство *Caliciviridae*) е идентифициран като (вероятна) причина в 17 случая, *Salmonella* при 11, *Listeria monocytogenes* при 5, отравяне с хистамин при 2 и *Escherichia coli* при 2 случая.

От тези 48 уведомления, 18 са свързани с взривове от хранителни заболявания, обхващащо множество държави. В такива случаи, Европейският орган по безопасност на храните (European Food Safety Authority - EFSA) и Европейския център за превенция и контрол на заболяванията (European Center for Disease Prevention and Control - ECDC), след консултация с ЕК, има право да реши да инициира съвместно действие. Това действие може да бъде иницирано и от ЕК. Съвместно действие на EFSA и ECDC може да се прояви като публично достъпна бърза оценка на инцидента (ROA) или непублична (Резюме на съвместното уведомление (JNS)). И двете са разработени съвместно от EFSA и ECDC в тясна координация със засегнатите страни. ROA предоставя преглед на ситуацията с общественото здраве и идентифицира потенциалния източник, отговорен за епидемията. В тази оценка се включват резултати от проучвания, данни за обратно проследяване, което помага за определяне на произхода на огнището и разпространението на замърсените продукти.

Други категории на опасност: Новите храни са класирани на пето място сред най-докладваните категории опасност, от които **канабиноидите** са основният акцент. Те са последвани от **алергени** (217 уведомления), главно във връзка с готови ястия и закуски. Заслужава да се отбележи, че уведомленията за алергени, свързани с млякото, са най-много (39). Освен това случаите, свързани със състава на продуктите, също са голям брой (231 уведомления) и засягат предимно **диетични храни, хранителни добавки, функционални храни** (106).

Храни: О всички сигнали в RASFF през 2023 г., 303 се отнасят до храните. Проблемите са констатирани основно при официалния контрол на пазарите (94 уведомления) и собствени проверки на компанията (99).

Салмонелата е най-често съобщаваната опасност (111). Други често съобщавани микробни замърсители са **мухъл** във фуражни суровини, с периодични уведомления от Полша за партиди слънчогледов шрот от Украйна (20) и от Португалия, относно пшенични трици от Ангола (13 уведомления).

Както и през 2022 г., 17 уведомления са свързани с **несъответстващ състав**, като най-честата опасност е твърде високо съдържание на **семена от амброзия** (*Ambrosia spp.*) (11) в други растителни продукти, 23 нотификации се отнасят за **микотоксини** и основно за афлатоксини (21). Докладвани са **остатъци от пестициди** в 19 случая, които се отнасят основно до активните вещества (а.в.) хлормекват хлорид (4) – регулатор на растежа на растенията и хлорпирифос (4). Докладвани са остатъци от **тежки метали във фуражите** (16), от които 9 уведомления се отнасят за наличие на олово (по-конкретно 4 от тях са открити в храни за кучета) .

Материали в контакт с храни: Получени са 193 нотификации относно материали, предназначени за контакт с храни, 36% от тях са свързани с миграцията на вещества като първични ароматни амини (40), формалдехид (16) и олово (15). Повечето продукти (124) произхождат от Китай. Държавите членки с най-голям брой уведомления са Франция (37), Италия (31) и Ирландия (21).

През 2023 г. има скок в глобалната популярност на **чипса, наситен с интензивно пикантни сосове и екстракти от чили, получени от чушки**. Базирана в Тексас компания предлага „Предизвикателството с чипс“, което включва консумация на единична опаковка от техните пикантни тортила чипсове. Това ескалира до международна тенденция, при която хората записват как се опитват да погълнат лютия продукт и споделят видеоклипове в социалните мрежи. При консумацията на този продукт се наблюдават нежелани реакции като гадене, повръщане, високо кръвно налягане, парене на очите, може да се появи и дразнене на лигавиците. Въпреки тези ефекти, продуктът не се счита за незаконен, тъй като съдържа съставки, разрешени за употреба в храни.

През септември 2023 г. смъртта на дете в Съединените щати е свързана с консумацията на един от тези чипсове. Обяснението на компанията е, че на етикета ясно е посочено, че чипсът трябва да се консумира само от възрастни.

През октомври 2023 г. Швейцария подава RASFF нотификация, предизвикана от констатации от **9300 mg/kg капсаициноиди в лют чипс тортила**, произведени от чешка фирма. Въз основа на швейцарската оценка на риска, максималната прогнозна стойност за консумация от здрав възрастен човек със 60 кг телесно тегло, е 6000 mg/kg капсаициноиди. В рамките на две седмици, Германия съобщава за аналитични данни с констатации между 4000 и 15 000 mg/kg капсаициноиди в различни мостри. **Поради значителните вариации в нивата на капсаициноиди, консумирането на целия продукт и то приет наведнъж, може да представлява риск за здравето.** През ноември и декември е установено, че продуктът се разпространява чрез много европейски търговци на едро. На 27 ноември 2023 г. Чешката република съобщава, че спира продукта от продажба.

Някои от опасностите в цифри:

Първите десет от най-често повтарящите се уведомления:

Опасност	Продуктова категория	Произход	Нотификации
Пестицидни остатъци	Плодове и зеленчуци	Турция	168
<i>Salmonella</i>	Птици и птичи продукти	Полша	153
Мигриращи	Материали за контакт с храни	Китай	92
Афлатоксини	Ядки, ядкови продукти и семена	САЩ	85
Пестицидни остатъци	Плодове и зеленчуци	Индия	51
Пестицидни остатъци	Билки	Индия	48
Пестицидни остатъци	Зърнени и хлебни изделия	Индия	48
<i>Salmonella</i>	Ядки, ядкови продукти и семена	Нигерия	38
<i>Vibrio cholerae</i>	Ракообразни продукти	Еквадор	36
Пестицидни остатъци	Зърнени и хлебни изделия	Пакистан	34

Фигура 2. Съотношение между категориите опасност

Мрежа за административна помощ и сътрудничество

През 2023 г. ААС уведомленията достигат 3166, което представлява увеличение от 24% спрямо 2022 г. и почти удвояване спрямо 2021 г. Германия е направила най-много уведомления (29,3%), следвана от **България** (12,8%) и Австрия (7,5%).

Близо 60% от уведомленията са свързани с продукти от ЕС, а останалите са от държави извън ЕС. Следвайки тенденцията от 2022 г., през 2023 г. огромното мнозинство от случаите на ААС засягат случаи, свързани с храна (86,6%), следвани от живи животни (7,3%), фуражи (3,7%) и материали за контакт с храни (2,4%).

Категории на несъответствие: Най-често отчитаната категория за несъответствие е **несъответстващ състав** (36,3%), с огромно мнозинство от случаите на остатъци от пестициди, открити над техните гранични стойности (MRL), но в които оценката е определена без риск за здравето.

Втората най-отчитана категория е **грешно етикетирание или здравни претенции** (32%), включително случаи на непълни или липсващи етикети (напр. списък на съставките, обявяване на хранителната стойност) или използване на неоторизирани здравни претенции.

Липса или неизрядна документация (12,9%) включва случаи на несъответствие или липса на информация в голям брой документи, включително търговски и транспортни записи, здравни сертификати, както и документи за самоличност на животни. Тази категория включва главно продукти от животински произход или живи животни, за чиито транспорт са необходими редица документи.

Лошите условия на обработка или съхранение представляват 7,5% от уведомленията, включително микробиологични замърсители, лош контрол на температурата по време на транспортиране и лоши хигиенни условия в предприятията на операторите.

От докладваните случаи 4,8% (удвоени спрямо 2022 г.) са класифицирани като „други“ и се отнасят главно до искания за помощ между държавите членки, свързана с обмяна на информация като аналитични методи, проверка на операторите и прилагане на националното или европейското законодателство.

Останалите уведомления попадат в категории несъответствие като **чужди тела** (2,8%) и случайни или случайни замърсяване на околната среда (2,6%).

ЕК гарантира, че всяко уведомление за AAC с възможен риск за здравето е правилно оценено и, ако е необходимо, ескалира до системата RASFF.

Мрежа за агро-хранителни измами

Броят на уведомленията, свързани със **съмнения за измами**, достига общо 758, което показва увеличение от 26,3% в използването на мрежата от органите на държавите членки в сравнение с 2022 г. **Повече от половината уведомления (414) се отнасят до незаконната търговия с котки и кучета.**

Страните, които имат най-много уведомления за съмнения за измами, са Белгия (18,3%), следвана от Германия (16,5%) и Франция (10,7%), което означава, че първите три остават непроменени спрямо предходните години. Известията, постъпили от ЕК възлизат на 3,4% през 2023 г., споделяйки специфични разузнавателни данни, като информация за лица, подаващи сигнали.

Произход на продуктите: По-голямата част от отчетените продукти са с произход от ЕС, представляващи 71,1%, докато 24% са внесени от страни извън ЕС. За малък процент от уведомленията (4,8%) произходът не е известен или все още не е известен и подлежи на разследване.

По отношение на стоките, идващи от страните от ЕС, 8,2% се отнасят за Франция и Холандия. Най-много повтарящи се проблеми при Холандия са фалшифициране на продукти от птиче месо и **неправилно етикетирание на месни продукти**, докато за идващите от

Франция стоки се отнасят до **фалшифициране на документи на живи животни**. Що се отнася до случаите, свързани с продукти с произход извън ЕС, 5,4% се отнасят за Китай и 3,4% за продукти с турски произход, предимно включващи съмнения на **фалшифициране на мед**.

Продуктови категории (Фигура 3): Най-нотифицираната продуктова категория за измама през 2023 г. е **месо и месни продукти** (различни от птиче месо), обхващащи 13,3% от общия брой на измами с храни. Съобщените често срещани проблеми са замяна на съставки или видове и подвеждащо етикетиране.

Фигура 3 Нотификации по продуктови категории за измама

Както и през 2022 г., **живите животни** (с изключение на домашни любимци) са втората най-отчитана категория (10,1%) и подобно на предишните години се отнася предимно за коне. Подозренията за измама са разделени почти поравно между **контрабанда и фалшифициране на задължителни документи**, като паспорти на животни и здравни сертификати.

Въпреки че координираните действия на ЕС по отношение на меда приключиха през 2022 г., **медът и пчелното млечице** остават в първите три нотифицирани продуктови категории, представляващи 9% от общия брой. Основната практика е **фалшифициране на мед чрез разреждане със захарни сиропи**. Забелязва се увеличение на делата за мазнини и масла (8,7%) в сравнение с 2022 г. Повечето се отнасят до качеството, като се използват подмяна на термини или **неправилно етикетиране**, напр. когато зехтинът с по-ниско качество се продава като необработено маслиново масло.

Съмненията за **измама по отношение на диетични храни, хранителни добавки и функционални храни** (7,8%), продължават да нарастват на брой. Подобно на уведомленията относно тези продукти през 2022 г., по-голямата част от случаите се отнасят до добавянето на неодобренни вещества и неразрешено използване на здравни претенции.

Рибата и свързаните с нея продукти представляват 6,9% от общия брой уведомления. Както и през 2022 г., първичните отчетени подозрения за измами за тези продукти, е замяна с видове с по-ниска стойност или във връзка с недеklarирано добавяне на вода. По същия начин, тези практики са докладвани и за птиче месо и продукти от птиче месо (5,8%).

До 6,1% се покачва категорията **продукти за растителна защита**, в която основен акцент е **нелегалната употреба и/или търговия**.

И накрая, уведомленията за **мляко и млечни продукти** възлизат на 5,5%. Повече от половината са подадени от Кипър и Гърция, във връзка с нарушения на защитени наименования за произход (ЗНП), защитени географски указания (ЗГУ) и гарантирани традиционни специалитети (ГТС).

Най-често докладваната категория измами (Фигура 4) е фалшификация/подправяне на продукт (40,4%).

Фигура 4. Категории измами

Погрешно описание/неправилно етикетирание/неправилно брандиране (23,8%), което се определя като „поставяне на изрично неверни твърдения или изкривяване информацията върху етикета/опаковката“, е втората най-известна категория измами. Проблеми с различно естество, най-често се отнася до качество, срок на годност/дата на производство, географски или хранителни/здравни претенции.

Сивият пазар е причина за 18,3% от уведомленията, създадени през 2023 г. Този вид измама включва „производство, кражба и отклоняване, включващо неоторизирани канали за продажба (проблеми с проследимостта)“.

Фалшифицирането на документи (9,5%) се описва като „процес на създаване, адаптиране, промяна, погрешно представяне или имитиращи документи като сертификати, паспорти, протоколи от аналитични тестове, декларации за съответствие и други документи за самоличност, административни документи“.

И накрая, **най-малко нотифицираната категория измами (7,8%)** се определя като **„Право на интелектуална собственост (ПИС)“**, включително всички аспекти на оригиналния селскостопански хранителен продукт или опаковка, които се копират, например процесът на копиране на името на марката, концепцията за опаковка или метода на обработка с цел

икономическа изгода“. Голям брой от тези нотификации, отнасящи се до стоки със ЗНП и ЗГУ, принадлежащи към продуктовата категория мляко и млечни продукти (14), са например сирене фета или халуми.

Координирани действия на ЕС за незаконната търговия с котки и кучета

През 2023 г. директно в мрежата FFN, са постъпили общо 414 сигнала за измами, свързани с незаконна търговия и движение на котки и кучета. Допълнително са съобщени 87 несъответствия, сред които 45, представляващи подозрение за измамни практики.

Страните, подали най-много известия, са Германия, Австрия, Словения, Белгия и Италия. Що се отнася до произхода на животните, **основните доставчици в рамките на ЕС са Румъния, Унгария, Полша и България**. От всички уведомления 37% включват животни, произхождащи директно от страни извън ЕС, предимно от Беларус/Русия, Украйна, Сърбия и Турция.

Те се отнасят предимно до сериозни нарушения, като **фалшифициране на документи** (паспорти за домашни любимци в ЕС, ветеринарно-санитарни сертификати, резултати от изследване за бяс), което включва предоставяне на невярна информация относно възраст, произход или статут на ваксинация срещу бяс на кучета и котки. Освен това 72 уведомления пряко споменават животни, които се рекламират и купуват чрез онлайн платформи, а това в момента служи като основен канал за продажби.

Освен това 114 уведомления подчертават трансграничните **опасения относно хуманното отношение към животните**, въпреки незадължителния характер за деклариране на проблеми с хуманното отношение към животните.

Инициативата на ЕС за правоприлагане срещу незаконната търговия с котки и кучета, стартирана през юли 2022 г. от DG SANTE, приключи през юли 2023 г., но броят на уведомленията за незаконна търговия и движение на котки и кучета остава стабилен и продължава да представлява значителен процент от уведомленията за измами през втората половина на годината.

Предприетите от ЕС действия потвърдиха, че **значителна част от търговците злоупотребяват със законодателството на ЕС, относно движението на домашни любимци с нетърговска цел**, прикриване на търговски дейности, печелейки от по-малко строги правила за контрол и избягване на данъчно облагане (сега законодателството позволява на собствениците на домашни любимци да пътуват с до пет домашни любимци при по-гъвкав контрол и данъчна рамка). **Някои от приютите или асоциациите за хуманно отношение към животните, също са заподозрени**, че се възползват от статута си, за незаконно развъждане или търгуват с кучета от страни извън ЕС. Това става чрез онлайн реклами и продажби срещу „символична такса“ от няколко стотици евро за покриване на предполагаеми разходи за транспорт или грижи.

Продукти за растителна защита

През май 2023 г. Генерална дирекция „Здравеопазване и безопасност на храните“ (SANTE) започна действия срещу употребата на незаконните продукти за растителна защита, което продължи до април 2024 г. Действията се провеждат заедно с Мрежата на ЕС за борба с измамите в земеделието и храните, в тясно сътрудничество с Европол, в рамките на дейността на Европейската мултидисциплинарна платформа срещу криминални заплахи (EMPACT

Envicrime). Това отбелязва първия път, когато **три изпълнителни действия се провеждат едновременно, насочени към незаконната търговия с пестициди**, от гледна точка на различни компетентни и правоприлагащи органи. Координацията на участниците, както и разпространението на поверителна информация между властите, са ключови за успеха на дейностите.

Подозренията за измама в цифри

Подобно на 2021 г. и 2022 г., най-често срещаните случаи на несъответствие през 2023 г. е **употребата на пестициди, които не са разрешени в ЕС** (434 нотификации).

Хлорпирифос е най-докладваният пестицид (282 нотификации). В девет от десет случая тези стоки са с произход от страни извън ЕС, където законодателството се различава от европейското и е възможно такова третиране да е позволено.

През 2023 г. са идентифицирани елементи на **съмнения за измама** в 441 случая (140 AAC и 301 RASFF уведомления) за **диетични продукти, хранителни добавки и функционални храни**. В категорията на плодовете и зеленчуците (804 случая) се установяват три основни измамни практики: използването на неразрешени нови храни (195 случая, от които 97 засягат канабиноиди), на неразрешени процеси, третиране или продукти (89 случая) и на неразрешени претенции относно храненето и здравето (76 случая).

Две трети от уведомленията за **неразрешени нови храни** се отнасят до диетични продукти, хранителни добавки и функционални храни.

Комуникация със страни извън ЕС при съмнения за измами

Седемдесет процента от съмненията за измами (RASFF, AAC) включват продукти, идващи извън ЕС. Затова ЕК редовно се свързва с държави извън ЕС, за да ги информира и да изиска провеждане на разследвания и проследяване на подобни продукти от компетентните органи, както и за предоставяне на информация за предприетите мерки за гарантиране на превенция и контрол на измамни практики по цялата хранителна верига. Това играе ключова роля в трансграничното сътрудничество за борба с измамите. Онлайн платформата, наречена „iRASFF“ (интерактивен RASFF) позволява споделяне на информация за RASFF уведомления, директно с властите, което води и до по-ефективна и последователна връзка.

Други теми в мрежата на ACN

Канабиноиди в храната

Растението коноп (*Cannabis sativa L.*) съдържа повече от 100 различни канабиноиди, като най-често срещаният е **канабидиол (CBD)**. През 2020 г. Европейският съд заключи, че канабидиолът (CBD) не трябва да се разглежда като наркотик по смисъла на Единната конвенция на ООН, относно наркотични лекарства, без психотропни ефекти (от 1961 г.). Следователно в ЕС този продукт може да се счита за храна и попада в обхвата на европейската регулация на храните, което изисква съответното разрешение, преди да се пусне на пазара. **Поради липса на доказателства за безопасност, се счита, че канабиноидите представляват потенциален риск за здравето на потребителите. Следователно CBD в момента не е разрешен за употреба в някои хранителни продукти, което го прави недопустим за продажба на Европейския пазар.**

В момента ЕК приема за разрешени приблизително 20 приложения за CBD в храни. В момента тези храни са подложени на оценка на риска от Европейския орган за безопасност на храните (EFSA).

Канабиноидите, получени от **тетрахидроканабинол (THC)**, се **класифицират като лекарства**. Наличието на THC като замърсител в други храни, съдържащи CBD, все още не е регулирано, тъй като продуктите не могат законно да се предлагат на пазара в ЕС, докато не преминат процеса на разрешаване като нови храни.

През 2023 г. случаи на канабиноиди в храните, са докладвани в 128 уведомления в ACN, като две трети от тях, са включвали CBD. Всички са разгледани като подозрение за измама и ЕК е предложила на държавите членки да предприемат съответните действия.

Месни продукти „кебап“

През септември 2023 г. Австрия подава две RASFF нотификации (2023.6376 и 2023.6404) поради наличие на *Salmonella spp.* в шишчета за пилешки кебап. Пробите от двете уведомления са взети за разследване, по повод смъртен случай, за който се подозира, че е причинен от инфекция със *Salmonella* и избухване на огнища на епидемия в различни държави, свързани с консумацията на пилешки кебап от Полша.

Органите за безопасност на храните в Австрия, Дания и Италия са разследвали общо 10 хранителни продукта, шест от които са замърсени от *Salmonella Enteritidis* ST11 кълстери 1 и/или 2, заедно със седем крайни производители в Полша и един в Австрия. Усилията за проследяване идентифицираха три партии замърсени със салмонела кебапчета, при оператори от полския хранителен бизнес. Търговската връзка на предполагаемите кебапчета предполага общ източник или източници на замърсяване в Австрия, Дания и Италия.

През 2023 г. страните с най-много уведомления са Австрия (30%) и Полша (28%), следвани от Германия (15%) и Швеция (10%). Седемдесет и един процента (71%) от нотифицираните месни продукти за кебап са произведени в Полша, 11% са произведени в Германия и съответно 3% в Италия, Франция, Дания и Чехия. По отношение на вида на опасностите, по-голямата част от уведомленията (61%) се отнасят до наличието на *Salmonella*, следвана от недекларирани видове месо като пилешко, пуешко или конско (10%). Получени са и други сигнали, като случаи на *Listeria monocytogenes*, температурни отклонения, неправилно етикетирание и др.

От общо 61 сигнала, 11 се отнасят до **съмнение за измама**.

Тридесет и шест процента 36% от уведомленията са били свързани със **замяна на месо** (напр. недекларирано наличие на пилешко, пуешко, свинско, конско месо в кебап), 4 сигнала са класифицирани като **фалшифициране на документи** (4%), като например съмнение за незаконно производство на кебап, фалшифициране на етикети и/или фактури, и продукти на сивия пазар (4%), като пускане на пазара на месни рулца от кебап от фирма без официално разрешение за производство на месо и месни продукти. И накрая, в едно от уведомленията са идентифицирани проблеми с **неправилно етикетирание** (1%)

Рибни продукти

През 2023 г. са докладвани 777 случая (541 RASFF, 204 AAC и 32 FFN нотификации), включващи риби, главоноги, ракообразни и двучерупчести мекотели (и свързани продукти). В

този контекст общият брой получени уведомления през 2023 г. се е увеличил с 22,5% в сравнение с 2022 г.

Страните с най-много уведомления са Испания (23%), Италия (19%), Германия (13%), Белгия (7,3%) и Холандия (6,9%). Произходът на докладваните продукти е Испания (13,1%), Франция (10%), Холандия (7,6%), Еквадор (6,9%) и Италия (5,3%). Като част от седмичния скрининг на случаите, 144 от общия брой уведомления в този раздел са определени като **подозрение за измама**. Петдесет и две цяло и седем процента (52,7%) от случаите са свързани с **фалшифициране/подправяне на продукта**, като например неразрешено използване на добавки в продукт, които в крайна сметка променят външния вид или качествата на продукта. До **сивия пазар** се отнасят 27%, включително подозрения за незаконна търговия с фалшификати и/или неоторизирани оператори. От посочените проблеми 14,6% са свързани с **неправилното етикетирание**, засягащи главно недеklarирани добавки и консерванти на етикета. И накрая, 5,6% са класифицирани като **фалшифициране на документи**, свързано с липса или неправилна проследимост и търговска документация.

През 2023 г., в отговор на нарастващата загриженост сред държавите членки, **ЕК започна планирането на Координиран план за действие на ЕС относно рибните продукти**. Този план се отнася до случаите на фалшифициране на теглото на рибен продукт, чрез различни практики, касаещи нетното тегло.

Действието е съсредоточено върху **измамни практики като добавяне на вода, добавки и панировки**. От 2019 г. насам са докладвани 239 потенциални практики за измама в общо 196 уведомления. Повече от половината от уведомленията включват недеklarирано добавяне на вода в продукта. Тридесет и два процента (32%) от уведомленията представляват недеklarирано паниране (глазиране), при което теглото на продукта се посочва заедно с глаzurата, което подвежда потребителя. Някои уведомления (7%) включват неразрешена употреба на добавки като карбонати и 4% се отнасят до липсата на етикетирание на разрешените добавки.

Мрежа за здраве на растенията

През 2023 г. броят на обменените уведомления за здравето на растенията достигна общо 128. Най-голям брой уведомления са подали Белгия и Испания (19), следвани от Франция (18) и Чехия (13).

Сред всички уведомления, 113 са генерирани за **докладване на несъответствия**, докато 11 се отнасят до проблеми, свързани с планове за действие при извънредни ситуации, само 4 са случаи, свързани със **съмнение за измама** и други проблеми.

По отношение на уведомленията за несъответствие, 75 от тях са уведомления за **наличието на регулиран вредител по растенията** в пратки. Вредителите могат да бъдат: насекоми, вируси, нематоди, гъби и бактерии. Те могат да причинят различни щети, като намалени добиви, некроза, гниене или загиване на растенията. Подадени са 24 уведомления за **несъответствие с растителни паспорти** (удостоверяващи съдържанието на пратката и предоставящи информация за оператора, който издава паспорта, кода за проследяване и страната на произход). Освен това 14 уведомления съобщават за **липса на ISPM знаци** (International Standards for Phytosanitary Measures – Международни стандарти за фитосанитарни мерки) върху дървен опаковъчен материал.

Дървеният опаковъчен материал от страни извън ЕС и Португалия трябва да носи специфична маркировка за влизане и движение в рамките на общия пазар на ЕС, указваща предназначението (символ на „ISPM 15“), кода на държавата, кода на фирмата, третираше материала и кода на прилаганото третиране.

По отношение на произхода на продуктите, 102 уведомления съобщават за продукти с произход от ЕС, като 20 от тях имат произход Холандия, 19 са от Италия, следвана от Испания с 18 уведомления. Включени са 15 уведомления за стоки, с произход извън ЕС. Най-често докладваният продукт е борова дървесина (*Pinus spp.*) с 21 известия, от които 14 са за дървен опаковъчен материал без маркировките „ISPM 15“, 6 за откриване на вредител по растенията и 1 за липсващ растителен паспорт. Създадени са 12 уведомления за картофи (*Solanum tuberosum*), като 11 са за клубени картофи за консумация и 1 бр. уведомление за почва с остатъци от картофи. Освен това са докладвани 11 уведомления за домати (*Solanum lycopersicum*), семена, растения, листа и плодове, следвани от смокинови растения (*Ficus carica*) с 9 известия. Предвид широкия набор от растителни видове и относително малкия брой уведомления, много от стоките са докладвани само в едно или две уведомления през годината.

Стокови групи: Що се отнася до групите стоки, най-докладваните видове през 2023 г. са растенията от род *Ficus* и растенията от род *Citrus*. Всички известия за растенията *Ficus spp.* (съответно *F. microcarpa*, *F. carica*, *F. elastica* и *F. macrocarpa*) за 2023 г. (16) се отнасят до растения за засаждане. Известията за *Citrus spp.*, (съответно *C. limon*, *C. sinensis*, *C. margarita*, *C. reticulata*, *C. clementina* и *C. meyerii*) са общо 11, (10 за растения за засаждане и 1 за цитрусови плодове). По отношение на продуктовете категории най-много са нотифицираните растения за засаждане със 72 нотификации, следвани от дървен материал с 13 уведомления. (Commission, 2024)

Източник

Commission, E. (2024). Retrieved from https://food.ec.europa.eu/document/download/911d49f2-b3ef-4752-8ea3-5f20dbbe9945_en?filename=acn_annual-report_2023.pdf

Изготвил:

Инж. Светлана Савова, главен експерт, дирекция „Оценка на риска по хранителната верига“
при ЦОРХВ
26.09.2024 г.